

Tendencie rozhodcovských súdov vo vzťahu ku kvalite podnikateľského prostredia na Slovensku

The Tendency of Arbitration Courts in Slovakia in Relation to the Quality of Business Environment

Lucia Paššová

Abstract

The judicial system in Slovakia provides to parties to choose as its arbitrator in the arbitration court, which normally provides the participants with litigation more effectively and formally simpler route to enforce their rights before an independent and impartial arbiter. The aim of the paper was to analyze the tendency of arbitration courts in Slovakia in relation to ensuring the quality of business environment in deputy resolutions. Paper was processed by the method of analysis and synthesis of secondary and primary sources of information. From the results it is evident that currently businesses must be more careful when signing arbitration agreements / clauses because not all permanent arbitration courts offer guarantees independent and impartial arbitrators to resolve disputes are tendentious and biased decision-oriented in relation to one participant . Arbitration Act provides to arbitration courts the same protection as enjoyed by the ordinary courts. Aggrieved party of biased arbitration is unfortunately only two options:

1) before a competent court an action for annulment of an arbitration award, and this action is limited conclusive grounds for annulment of arbitration award Arbitration Act;

2) to apply for a stay of execution of arbitral award enforcement in the relevant court.

Given that many entrepreneurs in the context of exercising their right of Arbitration get into complications, it can be concluded that in order to implement the right to due process would allow operators to consider quality of a particular arbitration and signing an arbitration agreement / clause.

Key words

arbitration, arbitration court, arbitration decision, judicial system, justice, parties of the arbitration

Úvod

Pojem „spravodlivosť“ sa profiluje v najvšeobecnejšom zmysle slova ako generálna požiadavka na dodržiavanie rovnosti všetkých, o to výraznejšie to platí v konaní pred súdom. Spravodlivosť tvorí neodlučiteľnú súčasť práva na spravodlivý proces a vyžaduje, aby subjekty súdneho konania, v ktorom sa má vec spravodlivo prejedat', boli rovné. Len v takomto prípade možno hovoriť o zabezpečení a skutočnom výkone práva na spravodlivé súdne konanie.

V rámci realizácie základného práva- práva na spravodlivý prístup k súdu a právo na spravodlivé súdne konanie vystupuje v Slovenskej republike ako jeden zo subjektov civilného procesu rozhodcovský orgán ako mimosúdny súkromnoprávny orgán. Právna úprava rozhodcovského konania je upravená zákonom č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní. V súčasnosti práve rozhodcovské konanie ponúka akúsi alternatívu rýchlejšieho konania medzi spornými stranami, pričom podnikatelia túto formu riešenia sporov vítajú v prípade, ak

je zaručená nezávislosť rozhodcovského konania. Na druhej strane vznikajú na Slovensku viaceré rozhodcovské orgány, ktoré pre podnikateľov neznamenajú urýchlenie vyriešenia spornej situácie, ale naopak komplikujú vymożenie právneho nároku.

Materiál a metódy

Predkladaný príspevok si dáva za cieľ analyzovať tendencie rozhodcovských súdov na Slovensku vo vzťahu zabezpečeniu kvality podnikateľského prostredia v sporových situáciách.

V rámci spracúvania informácií k príspevku boli využité primárne a sekundárne zdroje informácií. Primárnymi zdrojmi informácií boli údaje 15 vybraných podnikateľských subjektov zaradených do prieskumu výskumného projektu VEGA 1/0514/11 „Efektívnosť správneho konania orgánov štátnej správy v oblasti živnostenského podnikania“. Sekundárnymi zdrojmi informácií boli právne predpisy Slovenskej republiky, Európskej únie, judikáty zo slovenských súdov, knižné a časopisecké údaje.

Výskumné metódy, ktoré boli použité patria metóda analýzy, syntézy sekundárnych zdrojov informácií, metóda priameho rozhovoru s vybranými 15 podnikateľskými subjektami, ktorí boli telefonicky oslovení náhodným spôsobom.

Výsledky

Právo na spravodlivý súdny proces sa v každej demokratickej spoločnosti považuje za ľudské právo. Je to objektívne právo, ktoré je subjektívne nárokovateľné každým jednotlivcom. Ide o univerzálne ľudské právo, ktoré platí pre všetkých ľudí rovnako, má nadnárodný charakter, je potvrdené v mnohých normatívnych aktoch na medzinárodnej úrovni. Právo na spravodlivý súdny proces sa jeho inkorporáciou do článku 6 Európskeho dohovoru, prijatím Dodatočného protokolu č. 11 k Európskemu dohovoru a uplatňovaním článku 13 Európskeho dohovoru stalo na európskom kontinente vymožitelným ľudským právom. Ústava Slovenskej republiky zakotvuje právo na spravodlivý proces v článku 46, kde stanovuje „každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.“ Nezávislosť súdnictva je jedným zo základných atribútov výkonu spravodlivosti v každej demokratickej spoločnosti.

Princíp práva na spravodlivý proces a práva na prístup k súdu v sebe zahŕňajú požiadavku, že v právnom štáte musí existovať inštitúcia schopná ochrany práva a zabezpečovania a efektívnej realizácie spomenutých práv. V zmysle článku 47 Charty základných práv Európskej únie je právo na spravodlivé konanie pred súdom definované ako právo každého, aby jeho vec bola „spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná pred nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom“.

Ako jeden zo subjektov civilného procesu v Slovenskej republiky vystupuje rozhodcovský súd, ktorý je upravený zákonom č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní (ďalej len ako ZoRK). Rozhodcovské súdy vznikajú ako alternatíva k súdom, ktorých konania trvajú častokrát neúmerne dlho. Z tohto dôvodu si pri riešení sporov volili predovšetkým podnikatelia formu riešenia sporov prostredníctvom nezávislých rozhodcovských súdov, jurisdikcii ktorých sa dobrovoľne zaviazali rozhodcovskou doložkou k zmluve, prípadne samotnou rozhodcovskou zmluvou (§4 ods. 1 ZoRK). Rozhodcovské súdy môžu v zmysle §1 ods. 2 riešiť len spory, ktoré účastníci konania pred súdom môžu skončiť súdnym zmierom. V rozhodcovskom nemožno rozhodovať spory (§1 ods. 3 ZoRK):

- a) o vzniku/zmene/zániku vlastníckeho práva a iných vecných práv k nehnuteľnostiam,
- b) o osobnom stave,
- c) súvisiace s núteným výkonom rozhodnutí,
- d) ktoré vzniknú v priebehu konkurzného a vyrovnacieho konania.

V súčasnosti však musia byť podnikatelia pri podpise rozhodcovskej zmluvy, prípadne rozhodcovskej doložky ostražitejší. Vznikajú totiž na Slovensku rozhodcovské súdy, predovšetkým stále rozhodcovské súdy v zmysle štvrtej časti ZoRK, ktorých zriaďovateľmi sú spoločnosti, ktoré sú blízke spoločnostiam vymáhajúcim pohľadávky pre svojich klientov, pričom tieto si spolu s rozhodcovskými súdmi založili spoluprácu na vymáhaní pohľadávok. Zmyslom takto vzniknutého stáleho rozhodcovského orgánu teda nie je nájsť objektívnu pravdu a zaručiť právo na spravodlivý proces, ale najmä dopomôcť k vymoženiu pohľadávky pre klientov komerčných spoločností vymáhajúcich pohľadávky. ZoRK im navyše v siedmej a ôsmej časti ZoRK uľahčuje situáciu.

Pokiaľ vydá rozhodcovský súd rozsudok môže sa účastník v zmysle §40 ods. 1 ZoRK domáhať zrušenia rozhodcovského rozsudku a to do 30 dní od jeho doručenia. Treba podotknúť, že rozhodcovský rozsudok je ihneď právoplatný a obyčajne do 3 dní vykonateľný, takže kým príde k napadnutiu rozhodcovského rozsudku na súde, poškodenému účastníkovi obyčajne začne exekučné konanie. ZoRK stanovuje taxatívne dôvody, pre ktoré je možné napadnúť rozhodcovský rozsudok. Analýzou uvedeného ustanovenia možno konštatovať, že v ZoRK nebola štátom presne vymedzená možnosť realizácie práva dovoľávať sa zrušenia rozhodcovského rozsudku z hľadiska pasívne legitimovaného účastníka konania. Zo zákonnej úpravy teda nevyplýva, či žalobu na zrušenie rozhodcovského rozsudku musí podať ten, ktorý spor pred rozhodcovským súdom vyhral resp. prehral, zákon túto možnosť ponúka každému účastníkovi rozhodcovského konania, pretože taxatívne určené dôvody na zrušenie rozhodcovského rozsudku sú objektívneho charakteru, netýkajú sa úspešnosti či neúspešnosti v konaní, ale priamo rozhodcovského konania a porušenia práva zo strany rozhodcovského súdu. Nie je tiež isté, či do konania o zrušenie rozhodcovského rozsudku vstupuje aj rozhodcovský súd ako súkromnoprávny orgán, ktorého sa dôvody zrušenia a vyjadrenie sa k nim najbližšie týkajú. Práve nastolené otázky spôsobujú v praktickej ako aj teoretickej časti časté rozpory.

Z hľadiska taxatívnych dôvodov zrušenia rozhodcovského rozsudku tiež vyplýva, že ani v jednom písmene uvedeného ustanovenia sa dôvod zrušenia rozhodcovských rozsudkov netýka dôvodu rozporu rozhodcovského rozsudku v rozpore s právnym poriadkom SR. To však môže viesť k niektorým problémom, najmä ak sa jedná o rozhodcovské súdy s práve vyššie uvedených tendenčným zaujatím. V tomto prípade poškodenému účastníkovi nezostáva žiadna možnosť nápravy.

Ochranu poškodenému účastníkovi prostredníctvom riadneho súdu ponúka ZoRK už len v prípade výkonu rozhodcovského rozsudku (ôsma časť ZoRK). §45 ZoRK stanovuje, že súd príslušný na výkon rozhodnutia alebo na exekúciu podľa zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) na návrh účastníka konania, proti ktorému bol nariadený výkon rozhodcovského rozsudku, konanie o výkon rozhodnutia alebo exekučné konanie zastaví

- a) z dôvodov uvedených v § 57 zákona č. 233/1995 Z. z.
- b) ak rozhodcovský rozsudok má nedostatok uvedený v § 40 písm. a) a b) ZoRK alebo
- c) ak rozhodcovský rozsudok zaväzuje účastníka rozhodcovského konania na plnenie, ktoré je objektívne nemožné, právom nedovolené alebo odporuje dobrým mravom.

Exekučný súd je pri postupe podľa § 45 Zákona o rozhodcovskom konaní oprávnený hľadiť na rozhodcovský rozsudok tak, akoby materiálne právoplatný nebol – nie je ním teda viazaný v zmysle § 159 zákona č. 99/1963 Zb. Občianskeho súdneho poriadku a môže ho preskúmať z hľadísk vyjadrených v § 45 ZoRK aj čo do jeho materiálnej správnosti. Môže teda skúmať, či sú tu dôvody na zastavenie uvedené v § 57 zákona č. 233/1995 Z. z. či sú tu nedostatky uvedené v § 40 písm. a) alebo b) ZoRK, alebo či rozhodcovský rozsudok zaväzuje účastníka rozhodcovského konania na plnenie, ktoré je objektívne nemožné, právom nedovolené alebo odporuje dobrým mravom. Toto ustanovenie (§ 45 ZoRK) potom treba považovať za to zákonné zmocnenie, ktoré umožňuje exekučnému súdu jeho skúmanie (uznesenie Krajského súdu Prešov z 5. 5. 2010, sp. Zn. 3CoE 29/2010). Pre prvostupňový súd však dôvody uznesenia môžu predstavovať usmernenie v ďalšom postupe.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že účastník konania, proti ktorému rozhodcovský súd zaujato rozhodol, nemá reálne veľkú šancu na prejednanie svojej veci pred nezávislým a nestranným súdom. V prípade, ak nastanú formálne pochybenia zo strany rozhodcovského súdu, môže síce podať žalobu na jeho zrušenie, avšak riadny súd začne svoje konanie až po tom, ako má účastník svoj majetok založený v rámci exekučného konania titulom ktorého je vykonateľný rozhodcovský rozsudok. Navyše v prípade, ak rozhodcovský súd rozhodol v rozpore s právnym poriadkom, účastník dokonca nemá ani šancu rozporovať rozhodcovský rozsudok inak, ako návrhom na zastavenie výkonu rozhodcovského rozsudku.

Záver

Súdny systém na Slovensku poskytuje sporovým stranám možnosť zvoliť si ako svojho arbitra rozhodcovský súd, ktorý za bežných okolností poskytuje účastníkom sporového konania efektívnejšiu a formálne jednoduchšiu cestu domôcť sa svojho práva pred nezávislým a nestranným arbitrom. Cieľom predkladaného príspevku bolo analyzovať tendencie rozhodcovských súdov na Slovensku vo vzťahu zabezpečeniu kvality podnikateľského prostredia v sporových situáciách. Príspevok bol spracovaný metódou analýzy a syntézy sekundárnych a primárnych zdrojov informácií. Z výsledkov je zjavné, že v súčasnosti si musia podnikatelia dávať väčší pozor pri podpise rozhodcovských zmlúv/doložiek z dôvodu, že nie všetky stále rozhodcovské súdy poskytujú záruky nezávislých a nestranných arbitrov pri riešení sporov a sú tendenčne orientované na zaujaté rozhodovanie vo vzťahu k jednému účastníkovi. Zákon o rozhodcovskom konaní v tejto súvislosti poskytuje rozhodcovským súdom ochranu, akú požívajú riadne súdy. Poškodený účastník zo zaujatého rozhodcovského konania má žiaľ iba dve možnosti:

- 1) podať na príslušný súd žalobu na zrušenie rozhodcovského rozsudku, pričom v tejto žalobe je limitovaný taxatívnymi dôvodmi zrušenia rozhodcovského rozsudku vyplývajúceho zo zákona o rozhodcovskom konaní;
- 2) podať návrh na zastavenie výkonu rozhodcovského rozsudku na príslušnom exekučnom súde.

Vzhľadom k tomu, že viacerí podnikatelia sa v súvislosti s uplatňovaním svojho práva na rozhodcovských sudoch dostali do komplikácií, možno konštatovať, že v záujme uplatňovania práva na spravodlivý proces by si mali podnikatelia zväziť kvalitu konkrétneho rozhodcovského súdu a podpis rozhodcovskej zmluvy/doložky.

Abstrakt

Súdny systém na Slovensku poskytuje sporovým stranám možnosť zvoliť si ako svojho arbitra rozhodcovský súd, ktorý za bežných okolností poskytuje účastníkom sporového

konania efektívnejšiu a formálne jednoduchšiu cestu domôcť sa svojho práva pred nezávislým a nestranným arbitrom. Cieľom predkladaného príspevku bolo analyzovať tendencie rozhodcovských súdov na Slovensku vo vzťahu zabezpečeniu kvality podnikateľského prostredia v sporových situáciách. Príspevok bol spracovaný metódou analýzy a syntézy sekundárnych a primárnych zdrojov informácií. Zákon o rozhodcovskom konaní v tejto súvislosti poskytuje rozhodcovským súdom ochranu, akú požívajú riadne súdy. Účastník má pri napadnutí rozhodcovského rozsudku len dve možnosti:

- 1) podať na príslušný súd žalobu na zrušenie rozhodcovského rozsudku, pričom v tejto žalobe je limitovaný taxatívnymi dôvodmi zrušenia rozhodcovského rozsudku vyplývajúceho zo zákona o rozhodcovskom konaní;
- 2) podať návrh na zastavenie výkonu rozhodcovského rozsudku na príslušnom exekučnom súde.

Kľúčové slová

Rozhodcovské konanie, rozhodcovský súd, rozhodcovský rozsudok, súdny systém, spravodlivosť, strany rozhodcovského konania

Použitá literatúra:

zákon č. 244/2002 Z.z. o rozhodcovskom konaní

zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok)

uznesenie Krajského súdu Prešov z 5. 5. 2010, sp. Zn. 3CoE 29/2010

Európsky dohovor o ľudských právach

ILKOVÁ,Z: Kvalita poskytovania služieb odborními živnostenského podnikania vo vzťahu k podnikateľom. In: Medzinárodná vedecká konferencia „Determinanty kvality života na vidieku“, Nitra, 2011.ISBN 978-80-552-0667-7

MARIŠOVÁ,E.: Kvalita správneho konania v oblasti živnostenského podnikania po zriadení jednotných kontaktných miest na obvodných úradoch SR. In: Medzinárodná vedecká konferencia „Determinanty kvality života na vidieku“, Nitra, 2011.ISBN 978-80-552-0667-7

MARIŠOVÁ,E.et.al: Efficiency of single contact points services for entrepreneurs: case of Slovakia. In: Zborník príspevkov, Sopron, 2011, Innovative Strategies, ISBN 978-963-9883-84-0.

Kontakt:

JUDr. Lucia Palšová, PhD.

Katedra práva Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre, Trieda Andreja Hlinku 2, 949 76 Nitra

☎: +421-37-6414079

email: lucia.palsova@uniag.sk

Oponent: JUDr. Zuzana Ilková, PhD.